

B. MAGAŠ, Gradski stadion u Splitu

LIT.: A. Karaman, Jakša Magaš (katalog), Dubrovnik 1983. — Isti, Jakša Magaš (katalog), Dubrovnik 1990.

MAGJER, Drago, kolekcionar (Mostar, 4. VI. 1895 — Zagreb, 10. XII. 1979). Po zanimanju pravnik. Od mladosti skupljao djela hrv. slikara i kipara XX. st. (E. Vidović, I. Job, V. Parać, A. Motika, F. Šimunović, M. Tartaglia, B. Dešković, I. Lozica, F. Kršinić, A. Krstulović, S. Sikirica, I. Meštrović), ikone (od XIV. st.) i slike stranih slikara iz XV–XIX. st., minijature, pokućstvo i predmete primijenjenih umjetnosti XVIII–XIX. st. Zbirku (oko 250 predmeta) poklonio gradu Zagrebu.

MAHOVICE, selo kraj Vrlike. Na groblju Sv. Jurja nađen je poklopac rim. sarkofaga, a na lok. Stube starohrv. naušnice. Skupine stećaka nalaze se na lokalitetima Ždanj i Petkovića kuće, a osamljeni kameni križevi u Ercegovoj ogradi i nedaleko od seoskoga groblja.

LIT.: S. Gunjača, Rad Muzeja hrvatskih starina u godini 1952, SHP, 1955.

MAICHLINGER (Maillinger), Ivan, zlatar (? — Varaždin, 1806). Učio je kod varaždinskoga zlatara Ivana Paragija. Od 1770. radi u Čakovcu a 1772. se nastanjuje u Varaždinu. Očuvano je nekoliko njegovih radova u Varaždinu i Međimurju.

LIT.: I. Lentić, Varaždinski zlatari i pojasari, Zagreb 1981, str. 36. i 48.

MAIXNER, Franjo, karikaturist (Varaždin, 29. VI. 1899 — Zagreb, 31. VIII. 1963). U mladosti crtao za dačke listove, poslije se bavio karikaturom. Tematski se kretao u rasponu od blagoga humora do otvorene satire. Suradivao u publikacijama »Svijet«, »Jutarnji list«, »Večer«, »Koprive«, »Vreme« i »The Manchester Guardian Weekly«. Autor serija karikatura *Jula i Reza pod repom* i *Profesor Boltek*. Radio nacrt za privrednu reklamu, plakate i dekoracije, ilustrirao knjižice *Bobby* i *Rudi*.

LIT.: D. Horvatić, Ples smrti — antologija hrvatskog likovnog humora, Zagreb 1975. Z. Ša.

MAJDAN → SOLIN

MAJKA BOŽJA, naziv za Kristovu naravnu majku, Mariju »iz plemena Davidova«, ustaljen na temelju teoloških, kristoloških i marioloških rasprava nakon Efeškoga koncila 431.

Nakon Krista, M. B. je najčešći motiv u kršć. umjetnosti. Premda o njoj u Evanđelju nije mnogo napisano, njezina je ikonografija bogato razrađena na temelju apokrifa, legendi, dogmatskih rasprava te pučkih propovijedi i pobožnosti.

Najstariji sačuvani prikaz Majke Božje u nas jest *Maria orans* na Novaljskome relikvijaru iz druge pol. IV. st. (danas u Arheološkome muzeju u Zadru). Iz sred. VI. st. potječe prikaz Majke Božje kao *Maestas Virginis* na mozaiku u konhi apside Eufrazijeve bazilike u Poreču, nakon

čega sve do sred. XI. st. ne postoji sačuvan ni jedan prikaz. Iz druge su pol. XI. st. prikazi *Maria orans* na minijaturi u Rapskome evanđelistaru, reljefu na zabatu oltarne pregrade iz Biskupije kraj Knina te na više križića moćnika, od kojih je najznačajniji Cikin križić u Zadru. Iz XI. st. je i najstariji narativni prikaz Majke Božje na pločama oltarne pregrade iz Svete Nediljice u Zadru, a iz XII. st. niz prikaza u sceni *Raspeća* ili *Skidanja s križa* na freskama u Istri te na slikanome raspelu u crkvi Sv. Frane u Zadru. U XIII. st. osim u prizorima raspeća M. B. se pojavljuje na ikonama, u brojim narativnim scenama u reljefnoj plastici (Buvinine vratnice i reljef u zvoniku splitske katedrale, Radovanov portal u Trogiru, luneta glavnoga portala katedrale u Zadru) te u minijaturama. Najčešći ikonografski motivi osim Raspeća su *Navještenje* i *Rođenje Kristovo*. U XIV. i XV. st. prikazi Majke Božje su veoma česti, a ikonografski obrasci različiti, od jednostavnih prikaza same Majke Božje na ikonama do veoma razvijenih narativnih kompozicija. Tu je u prvom redu niz ikona te brojna kamena i drvena plastika na kojima prevladava motiv *Majke Božje s djetetom* i *Pietà*, a u Dalmaciji i brojni drveni poliptisi Majke Božje sa svecima. Na freskama su česti narativni prizori gdje je M. B. prikazana u ciklusima iz Kristova života: *Navještenje*, *Rođenje*, *Bijeg u Egipat*, *Raspeće*, *Skidanje s križa*, ali i u nizu drugih motiva iz apokrifa i legendi, kao *Majka Božja sućutna*, *Ružarij*, *Zaštitnica*. U doba renesanse pojednostavnjuje se i humanizira prikazivanje Majke Božje, ali se ono istodobno na Zapadu i »profanizira«; M. B. se pojavljuje u liku suvremene žene a najčešći je lirski motiv *Majčinstva*. U doba baroka (i protureformacije) pojavljuju se prikazi Majke Božje na oltarnim slikama, u drvenoj plastici na oltarima, na freskama, kao i na štafelajnome slikarstvu, a prevladavaju čuvstveni motivi (*Sedam žalosti*) i prikazi vezani za posebne pobožnosti i naslove Majke Božje (*Ružarij*, *Gospa Karmelska*, *Gospa Snježna*, te *Bezgrešno začće*). U XIX. st. prevladavaju motivi iz pučkih pobožnosti i čuvstveni prikazi Majke Božje i to u slikama i kipovima manjega, prenosiva formata te u pučkim pobožnim sličicama.

A. Bad.

MAJNARIĆ-PANDŽIĆ, Nives, arheolog (Zagreb, 3. I. 1938). Diplomirala arheologiju na Filozofskome fakultetu u Zagrebu; od 1963. predaje na istome fakultetu, gdje je 1982. doktorirala (*Srednje brončano doba u južnoj Panoniji*). Proučava brončano i mlađe željezno doba u S Hrvatskoj. Vodila arheol. istraživanja u Oroliku kraj Vinkovaca, Podgoraču kraj Našica, Novigradu na Savi, u Privlaci kraj Vinkovaca i Drljanovcu kraj Bjelovara.

BIBL.: *Keltsko-latenska kultura u Slavoniji i Srijemu*, Vinkovci 1970; *Kasno-latenski keltski grobovi iz Sotina*, VjAM, 1972–73; *O porijeklu srednjobrončanodobne antropomorfne plastike u jugoslavenskom Podunavlju*, Opuscula archaeologica, VII, Zagreb 1982; *Prilog*

problematici kasnolatskih utvrđenih naselja u Slavoniji, ibid., IX, 1984; *Prilog poznavanju kasnoga brončanoga doba u sjeverozapadnoj Hrvatskoj*, Arheološki radovi i rasprave, XI, Zagreb 1989. B. Čk.

MAJSAN, otočić u Pelješkome kanalu. Arheol. istraživanjima utvrđeni su tragovi prapov. kulture te otkriven arhit. sklop iz rim. doba s poljoprivrednim uređajima i prostorijama za život manje zajednice ljudi. U kasnoj antici tu postoji kompleks sakralne naravi uz ranokršč. memoriju s grobljem. Održavan je u doba biz. vladavine na Jadranu, kada je dobio obrambena zdanja, pa sve do srednjega vijeka (crkvice predromaničkoga sloga važna za tipologiju regionalne arhitekture). Kulturni slojevi dokazani su bogatim nalazima sitnih uporabnih predmeta.

LIT.: C. Fisković, Ranosrednjovjekovne ruševine na Majsanu, SHP, 1981, 11. — *Isti*, Starokršćanska memorija i groblje na Majsanu, ibid., 1983, 13. — *Isti*, Antička naseobina na Majsanu, Prilozi—Dalmacija, 1984. — I. Fisković, Prilog proučavanju porijekla predromaničke arhitekture na južnom Jadranu, SHP, 1985, 15. R.

MAJSTOR CIKLUSA SLIKA OLTARA SV. LADISLAVA, anonimni autor 12 slika (sačuvano 10) za oltar Sv. Ladislava u zagrebačkoj katedrali; nastale su u posljednjemu desetljeću XVII. st. Donedavno su pripisivane zagrebačkomu slikaru Bernardu Bobiću, premda ni način slikanja a ni pov. izvori ne pružaju oslonac za takvu pretpostavku (Bobić je prema sačuvanu ugovoru izveo samo pozlatu na oltaru). Ciklus je tematski vezan uz legende iz života ug. kralja Ladislava, osnivača zagrebačke biskupije; kralj nosi krunu kakva je na relikvijaru Sv. Stjepana u riznici zagrebačke katedrale. Osobito je zanimljiv ikonografski, jer je prožet idejom ponovnog ujedinjenja hrv. zemalja nakon oslobođenja od Turaka, što ukazuje na utjecaj P. Rittera Vitezovića (*Hrvatski velikaši s grbovima trojedne kraljevine pred Ladislavom i Jelenom*). Ciklus je slikan snažno, s jarkim crvenim akcentima, a stilski pripada austr. baroknome manirizmu XVII. st. s venec. utjecajima. Očuvane slike ciklusa nalaze se u Muzeju grada Zagreba.

LIT.: A. Horvat, Je li Bernardo Bobić slikar ciklusa krilnih oltara zagrebačke katedrale?, Peristil, 1965—66, 8—9. — Horvat—Matejčić—Priatelj, Barok. A. Ht.

MAJSTORSKE RADIONICE, ustanove za postdiplomsko školovanje lik. umjetnika nastavljanjem slobodnoga studija i rada u ateljeima istaknutih stvaralaca. God. 1947. osnovana je u Zagrebu *Državna majstorska radionica likovnih umjetnosti*. Iste je godine dodijeljeno zvanje majstora slikara K. Hegeđušiću, a majstora kipara A. Augustinčiću, F. Kršiniću, V. Radaušu i T. Rosandiću. U Zagrebu su sagrađene zgrade u kojima su 1950. počele djelovati majstorske radionice K. Hegeđušića, A. Augustinčića i V. Radauša. God. 1954. osnovana je majstorska radionica D. Iblera, koju je 1964. preuzeo arhitekt D. Galić. Poslije 1952. zagrebačke su radionice neformalno djelovale kao nastava trećega stupnja lik. umjetnosti, a 1975. ušle su u sastav HAZU. U savršavanje lik. umjetnika (i arhitekata) u tim ustanovama vodili su kipar I. Sabolić (do 1986), slikari Lj. Ivančić i N. Reiser (do 1985) i arh. D. Galić (do 1984).

MAJSTOR TKONSKOGA RASPELA, anonimni slikar, djelovao u Dalmaciji krajem XIV. i poč. XV. st. Nazvan po slikanu raspelu u benediktinskoj crkvi Sv. Kuzme i Damjana na Čokovcu kraj Tkona na otoku Pašmanu. Poistovjećuje se s anonimnim slikarom koji se u stranoj literaturi naziva *Maestro di S. Elino*, po poliptihu u National Gallery u Londonu. U njegov se opus ubrajaju još slike Majke Božje s djetetom i Sv. Ivanom Krstiteljem u franjevačkome samostanu u Kraju na otoku Pašmanu, triptih tzv. Varoške gospe iz crkve Sv. Šime u Zadru, slika Sv. Ivana Krstitelja u manastiru Krki kraj Kistanja, Majka Božja s djetetom iz crkve Sv. Križa u Šibeniku, jedan izgubljeni poliptih iz Šibenika (poznat po fotografiji), dijelovi poliptiha u Pinakoteci u Fermu, Majka Božja s djetetom u Pokrajinskome muzeju u Kopru, Majka Božja s djetetom i donatorima u privatnoj zbirci u Firenci, te Majka Božja s djetetom i dva sveca u Metropolitan Museumu u New Yorku. »Majstor tkonškoga raspela« može se s mnogo vjerojatnoće poistovjetiti s *Menegelom Ivanovim de Canalijem*, slikarom koji je djelovao u Zadru 1385—1427.

LIT.: I. Petricoli, Tragom srednjovjekovnih umjetnika, Zagreb 1983, str. 99—116. — T. Brejc, Slikarstvo od 15. do 19. stoljeća na slovenski obali — Topografsko gradivo, Koper 1983, str. 14, 84, 169, 185. — I. Fisković, Povijesno i umjetničko značenje Blaža Jurjevog, u knjizi: Blaž Jurjev Trogirin, Zagreb 1987. — E. Hilje, Osvrt na najraniju povijest Crkve i samostana Sv. Duje na Pašmanu, Radovi. Filozofski fakultet — Zadar, 1989, 28, str. 140. — K. Priatelj, O portretima donatora na slici »Majstor tkonškoga raspela« iz Firence, Mogućnosti, 1992, 5—6—7. E. Hi.

MAKANEC, Miron, slikar (Sarajevo, 11. XII. 1908 — Zagreb, 17. VII. 1991). Studirao na Akademiji u Zagrebu 1927—31 (V. Becić). Bio je

M. MAKANEC, *Proljetna ofenziva*. Zagreb, Moderna galerija

nastavnik u Glini, Karlovcu, Osijeku, Sisku, Rijeci i Zagrebu. Oko 1930. slika prizore iz gradske svakodnevice, nenametljivih socijalnih ugodaja i suzdržane kromatike. Poslije kratkoga bečićevskog razdoblja odlučuje se za krajolik i mrtvu prirodu, te ih sve do početka 60-ih godina slika u rasplinutim oblicima, na način blizak postimpresionistima (*Motiv s obale Drave*, 1942; *Usidrene lađe*, 1943; *Motiv s kolodvora*, 1957). Slijedi kratkotrajna nefigurativna faza, bliska enformelu; potom, oko 1970. M. svraća pozornost na pojedinosti gradskoga krajolika (ciklus *Urbani folklor*), predložujući ga u nekoj sumaglici, čime se veže na svoje ranije razdoblje. Posljednja djela obilježena su ironijom i bizarnim prizorima, u kojima je tematski inventar srodan novoj figuraciji i pop-artu (*Oglasna ploča*, 1979; *Pred izlogom*, 1981). Samostalno izlagao u Zagrebu 1932, 1943, 1954, 1964, 1970. i 1978, 1981 (retrospektiva). Pisao je o teoretskim problemima lik. odgoja.

LIT.: M. Peić, Miron Makanec, Vjesnik, 25. IX. 1954. — E. Cvetkova, Azurnost M. Makanca, Večernji list, 9. VI. 1970. — G. Quien, Miron Makanec (katalog), Zagreb 1981. — J. Depolo, Miron Makanec, Oko, 1982, 258. — G. Gamulin, Hrvatsko slikarstvo XX. stoljeća, II, Zagreb 1988, str. 426—434. D. Hé.

MAKANEC-FILIPČIĆ, Marta, slikarica (Zagreb, 28. X. 1942). Diplomirala na Akademiji u Zagrebu 1965. Slika motive iz okolice Zagreba, iz S primorja, Velebita i Dalmacije, pretežno u duhu poetskoga realizma. Samostalno izlagala u Zagrebu, Samoboru, Malome Lošinj, Crikvenici, Križevcima i Primoštenu.

LIT.: S. Špoljarić, Marta Makanec-Filipčić (katalog), Zagreb 1984.

MAKARSKA, grad u podnožju Biokova; vjerojatno ant. *Muccrum*. Na području Donje Luke i gradskoga trga te na I strani grada pronađeni su ant. nalazi. Na poluotoku Sv. Petra bilo je gradinsko naselje, a na vrhu i kasnoant. utvrda s kulom; tu je u XV. st. sagrađena romaničko-gotička crkva

MAKARSKA, stolna crkva Sv. Marka

